

Marcel Voinea - Muzician

Florea
FIRAN

Anamaria Beligan

Prozatoare, traducătoare, scenaristă și regizoare de film, Anamaria Beligan emigrează în 1982 în Australia unde continuă să se manifeste în aceste domenii.

S-a născut la 15 noiembrie 1958 în București. Provine dintr-o familie de artiști, fiica cea mare a actorului Radu Beligan și a Danei Lovinescu (n. Crivetz), traducătoare și cronicar dramatic.

După absolvirea Liceului de engleză „C. A. Rosetti” din București (1977), își continuă studiile la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale” (Secția Regie film/TV), promoția 1981 și lucrează o perioadă ca regizor la Studioul „Alexandru Sahia”. Filmul documentar *Latitudine nordică... longitudine estică (Gătaia)*, realizat în anul II de facultate (împreună cu Valeriu Câmpan), este confiscat de rectorul IATC și interzis. Problemele legate de acest film, cât și experiența la Studioul Sahia, unde reușește să prezinte dramaticele demolări ale Bucureștiului istoric din zona Schitul Maicilor, o determină pe Anamaria Beligan să părăsească țara, în 1982. După șapte luni petrecute într-un

lagăr din Germania emigrează în Australia împreună cu mama sa, urmată un an mai târziu de Valeriu Câmpan, operator de film, care va deveni soțul său și este cunoscut pentru imaginea unor documentare de televiziune, precum și a mai multor filme de lung metraj, dintre care *A Guerra da Beatriz*, co-producție austriaco-timoreză, a fost distins cu marele premiu la Goa, cel mai important festival de film din Asia, și pentru care a primit două prestigioase premii din partea Australian Cinematographers' Society.

În Australia, se stabilește la Melbourne, unde începe să lucreze ca scenarist și regizor continuându-și, în paralel, activitatea de lector, la Secția Regie de Film în cadrul „Australian Film and Television School”, din Sydney (1983-1984). Este apoi angajată ca scenarist/regizor/producer la „R&R Media” și „The Video Paint Brush Group” din Melbourne (1984-1987).

În 1987 înființează, împreună cu Valeriu Câmpan, Compania independentă de producție video „The Athanor Pty. Ltd.” din Melbourne.

Continuare în p. 2

Eseu

Dumitru Drincianu
Emanuel D. Florescu

Rodica Grigore
Adriana Iliescu
Dan Ionescu

Gabriela Nedelcu-Păsărin
Ion Parhon
Mircea Pospai
Emilian Ștefăruță

Poezie

Andrei Codrescu
Florian Copcea
Dan Duțescu
Adam Puslojić
Washington Daniel Gorosito Pérez

Proză

Geo Constantinescu
Adrian Sângeorzan

Constantin Cubleșan - <i>Eminescu - băi de nămol la Kuaialnik</i>	p. 4
Adrian Cioroianu - <i>Cameleo - povestea aparatului de trădat vise</i>	p. 6
Mihai Ene - <i>O pledoarie pentru lumea cărților</i>	p. 7
Ioan Lascu - <i>Hanri Michaux - discursiv și incomprehensibil</i>	p. 8
Dumitru Radu Popa - <i>Cum afectează COVID-19 creierul?</i>	p. 11
Garmen Firan - <i>Elogiul eșecului</i>	p. 13

Matei Vișniec

Enigma

p. 5

Marcel Voinea - Biserică

Sumar

- Florea Firan, *Anamaria Beligan* / pp.1-3
 Constantin Cubleşan, *Eminescu. Băi de nămol la Kuialnik (Odesa)* / p.4
 Matei Vişniec, *Enigma* / p. 5
 Adrian Cioroianu, *Cameleo – povestea aparatului de trădat vise* / pp. 6, 7
 Mihai Ene, *O pledoarie pentru lumea cărţilor* / p. 7
 Ioan Lascu, *Henri Michaux – discursiv și incomprehensibil* / p. 8
 Gabriela Nedelcu-Păsărin, *Lumea fantasmelor o „simfonie mută”* / p. 9
 Emanuel D. Florescu, *Limitele subiectivismului* / p. 10
 Dumitru Radu Popa, *Cum afectează COVID-19 creierul?* / p. 11
 Adrian Sângeorzan, *Cloșca și puii de aur* / p. 12
 Carmen Firan, *Elogiul eșecului* / p. 13
 Andrei Codrescu, *Poeme: Felinarilor; Fusul orar* / p. 13
 Rodica Grigore, *O carte-problemă* / p. 14
 Washington Daniel Gorosito Pérez, *Poeme: Peregrinări; Moartea poemului* / p. 15
 Dan Dușescu, *Poem: Prea multă primăvară* / p. 15
 Dumitru Drinceanu, *Tudor Vladimirescu, Simbol al începutului României moderne* / p. 16
 Adriana Iliescu, *Cărțile înțelepciunii și autorii lor* / p. 17
 Mircea Pospai, *Ultimul reprezentant al Brătienilor în politica românească* / p. 18
 Adam Puslojić, *Poeme: Undeva în cer; Stăpânul (2); Tăcerea mea, astăzi; Stâlp și crăpătură* / p. 19
 Red, *Arhivă sentimentală* / p. 19
 Geo Constantinescu, *Spirala* / p. 20
 Dan Ionescu, *Lirică de meditație* / p. 21
 Red., *Cărți primite la redacție* / p. 21
 Ion Parhon, *Un tulburător omagiu* / p. 22
 Florian Copcea, *Poeme: Pe coapsa unei tăceri vor sparge zidurile de piatră; Inima noastră pentru tristețe este făcută; Trecătorul meu trup domnește peste lume* / p. 23
 Red., *Okeanos: Convorbiri literare; Viața Românească* / p. 23
 Emilian Ștefărtă, *Un spirit bântuit de har ne-a părăsit – Marcel Voinea* / p. 24

Abonamente

Scrisul Românesc

Abonați-vă la Revista „Scrisul Românesc” și veți avea un prieten apropiat. Abonamentele se fac prin rețeaua proprie și Poșta Română, se pot achita la sediul revistei sau în contul: RO 03BRDE170SV21564261700, Agenția Mihai Viteazul, Craiova.
 Costul unui abonament anual cu taxele incluse este de 115 lei. Pentru abonații din străinătate este de 145 \$ sau de 130 €. Informații primite la tel.: 0722.75.39.22; Fax: 0251.413.763 sau la adresa de email: scrisulromanesc@yahoo.com

Continuare din p. 1

Florea FIRAN

Anamaria Beligan

Continuă să se perfecționeze urmând cursuri de lingvistică și multimedia la Deakin University, Melbourne (1991), unde frecventează și un curs de „Creative writing” care o apropie de literatură. Obține un masterat în lingvistică la Universitatea „Monash” din Melbourne (1994); i se acordă Premiul Editurii Cambridge University Press pentru performanță universitară.

În prezent Anamaria Beligan lucrează ca prozator, eseist, traducător și lingvist. Este membră a Uniunii Scriitorilor din România și a mai multor asociații profesionale din Australia și membru fondator al Asociației Radu Beligan. Este beneficiară a unor burse literare din partea Comisiei pentru literatură a Consiliului Australian al Artelor (1995-1998, 2002, 2005) și de o bursă de doctorat a Guvernului Australian, pentru perioada 1998-2001, care i-au susținut manifestările profesionale și i-au asigurat stabilitatea financiară.

Scrie în limba engleză, traducându-și apoi proza în limba română - în colaborare cu mama ei, Dana Lovinescu, până la decesul acesteia (în 2012), apoi singură. Despre bilingvismul literaturii sale, Alex Ștefănescu menționa: „Toate cărțile sunt traduceri. Se poate spune însă că versiunile românești ale acestor cărți aparțin (și) literaturii române, întrucât nu sunt doar traduceri, ci reconstrucții lingvistice, la care a participat autoarea însăși.” („Tribuna”, 16-30 iunie 2013). Radu Pavel Gheo puncta și el: „Deși scrise în limba engleză, textele au ca personaje principale exclusiv români emigrați care își amintesc mereu de România. Spațiul australian reprezintă un decor minimal necesar *actului povestirii*, nu unul al desfășurării poveștii propriu-zise.” („Contemporanul. Ideea europeană”, nr. 21/1999)

Debutează publicistic în 1995, cu proză în revistele „Quadrant” (Australia) și „Ramuri” din Craiova, după care colaborează la diverse publicații: „Orizont”, „Arc”, „Literatorul”, „Moftul român”, „Lucafașarul”, „Vatra”, „RePublica”, „Voices”, „Double Dialogues”, „Exquisite Corpse”, „Respiro”, „Lolocur”, „Dilemateca”, „Apostrof”, „LiterNet” etc. În revista „Ramuri” publică proză tradusă din limba engleză în colaborare cu Dana Lovinescu: *Mai mult ca perfectul subjonctiv*, nuvelă, (1995, nr. 5-4), *Te-am pupat, Laura* (fragment de nuvelă), (1996, nr. 10-12), *La Primavera*, nuvelă (1998, nr. 3).

Editorial debutează în 1994 în volumul colectiv *Picador New Writing* (Picador, Pan Macmillan, 1994), iar în România doi ani mai târziu în antologia *Chef cu femei urâte*, alcătuită de Dan-Silviu Boerescu, la Editura Allfa. În limba română îi apare volumul *Încă un minut cu Monica Vitti*, proză scurtă (Ed. Polirom, 1998, tradus în românește în colaborare cu Dana Lovinescu), care va apărea și în varianta engleză, *A Few More Minutes with Monica Vitti* (2002, ed. a II-a în 2006) fiind bine primit în România și Australia, unde se numără printre cele trei cărți selecționate pentru premiul *Steele Rudd Australian Short Story Collection Award*, acordat celui mai bun volum de proză scurtă al anului 2002. Pe coperta a patra a volumului, Les Murray, poetul național al Australiei și editorul literar al revistei „Quadrant”, menționa: „Anamaria Beligan este o minune, printre scriitorii australieni. Cu totul aparte, plină de inventivitate, de fler și de o mare originalitate.”; iar criticul Tony Maniaty scria: „Prin propriul ei background cultural, prin abundențele ei referințe cinematice și literare, prin ironia ei tăioasă, Anamaria Beligan amintește nu puțin de Milan →

Scrisul Românesc

Revistă de cultură

Fondată la Craiova, în 1927, de către criticul D. TOMESCU.
 Serie nouă, din 2003, întemeiată de FLOREA FIRAN

Editată de:
 Fundația – Revista
 Scrisul Românesc

ISSN 1583-9125

Revistă înregistrată la OSIM
 cu nr. 86155 din 11.04.2007

Membră A.R.I.E.L.

Redacția

Director:
 Florea FIRAN

Colegiul redacțional:
 Adrian CIOROIANU
 Andrei CODRESCU
 Eugen NEGRICI
 Gheorghe PĂUN
 Dumitru Radu POPA
 Lucian Bernd SĂULEANU
 Monica SPIRIDON
 Emilian ȘTEFĂRTĂ

Redactori:
 Mihai ENE
 Mihai FIRICĂ
 Emanuel D. FLORESCU
 Ion PARHON
 Lucian-Florin ROGNEANU

Redactori asociați:
 Florentina ANGHEL
 Dan IONESCU
 Gabriela NEDELICU-PĂSĂRIN

Corectură:
 Claudia MILOICOVICI

Tehnoredactare:
 Georgiana OPRESCU

Arhivă online:
 Alexandru OPRESCU

Redacția și Administrația:

Craiova, Str. C-tin Brâncuși, nr. 24
 Tel./Fax: 0722753922; 0251/413.763
 E-mail: scrisulromanesc@yahoo.com
 Web: www.revistascrisulromanesc.ro
 Cont: RO03BRDE170SV21564261700
 BRDE Agenția Mihai Viteazul, Craiova

Abonamentele se pot face la sediul redacției: Str. Constantin Brâncuși, nr. 24, Craiova, județul Dolj sau scrisulromanesc@yahoo.com

Responsabilitatea opiniilor exprimate aparține integral autorilor. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tiparul: Tipografia PRINTEX
 Craiova, str. Electroputere, nr. 21,
 tel. 0251 580431

→ Kundera, cu toate că perfidele ei povestiri au loc în incinta orașului Melbourne.” („Weekend Australian”, 13-14/07/2002)

Îi apare apoi romanul *Scrisori către Mona-lisa* (Ed. Polirom, 1999), despre universul azilanților dintr-un lagăr german al anilor optzeci, scris în engleză și tradus apoi în română, împreună cu Dana Lovinescu – unul dintre rarele romane privind lumea lagărelor din vremea când mulți români încercau să fugă de dictatura ceaușistă. (Varianta engleză a apărut sub formă de fragmente, în revistele „Quadrant” și „Double Dialogues.”) Publică apoi vol. de nuvele *Dragostea e un Trabant* (2003), care inaugurează colecția *Povestăși români*, urmat de romanul *mamabena.com* (2005, cu ed. în engleză, 2006), despre un clan mafiot feminin condus cu mână de fier de Mama Bena, „naș” imobilizat într-un cărucior pentru invalizi – considerat unul dintre cele mai bune romane despre emigranții români, cu acțiunea plasată atât în Australia cât și în lumea satului românesc distrus de comunism.

Windermere: Love at Second Sight (*Windermere: dragoste la a doua vedere*) (2009, ed. în engleză 2010), este un roman despre fascinanta putere a narațiunii, în contextul unei neașteptate povești de iubire între doi vecini aflați la vârsta a treia; iar în 2011 îi apare antologia de povestiri *Un craniu remarcabil*. Este prezentă în antologiile *Republica* (Harper Collins Publishers, 1994), *Daughters and Fathers* (University of Queensland Press, 1997), *Plaja nudistilor*, antologie de Dan-Silviu Boerescu (1998), *Cartea cu bunici*, antologie de Marius Chivu (Ed. Humanitas, 2007) etc.

Cărțile Anamariei Beligan au atras atenția criticii literare românești. Adriana Babeți susține despre autoare că dovedește „un tip de eleganță, de grație, deloc feminină, o limpiditate de la frazare până la construcție, un tip de imaginație atât de ciudată și atât de vie în ciudățenia ei, cum eu una n-am întâlnit în ultima vreme”. Daciana Branea, într-o cronică din revista „Orizont” (nr. 1/2000), scria: „Anamaria Beligan debutează în literatura română ca o scriitoare matură, care stăpânește la perfecție știința construcției. Într-adevăr, cele mai importante calități ale prozei sale par să fie, pe lângă combustia cu totul imprevizibilă și spectaculoasă a imaginației scriitoricești, echilibrul compoziției și excelenta dozare a efectelor.” Alex Ștefănescu nota: „Și în proza scurtă, și în romane, predomină ca personaje emigranții, apatrizii, turiștii, persoanele aflate temporar în alte țări decât țara lor de origine. Remarcabilul talent al scriitoarei, inteligența ei artistică, orizontul cultural vast o feresc de riscul alunecării în lamentația melodramatică pe tema dezrădăcinării. Peisajul cultural multietnic creează, dimpotrivă, impresia că autoarea privește lumea de sus și că o înțelege în toate manifestările ei. Epica este de obicei complicată și bine articulată, ca în proza lui William Somerset Maugham. Dar are și o notă de bizarerie și de cruzime, amintind de fantasticul gotic cu care a atras atenția asupra ei englezoaica Daphne du Maurier.” („Cultura”, nr. 03/2010)

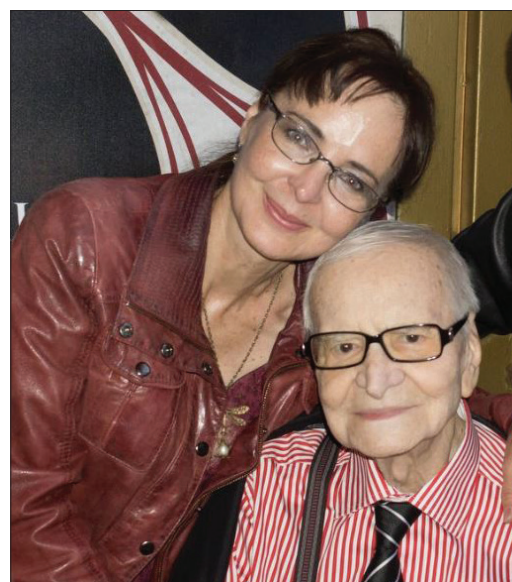
Dan C. Mihăilescu, într-o cronică în revista „22” (nr. 4/2000), se referea astfel la volumul *Încă un minut cu Monica Vittti*: „Prozele scurte din volumul respectiv compun o atmosferă încărcată de mister psihologic, senzualitate ușor perversă, cu fibre de halucinație și acel amestec «simbolist» de glacialitate și incandescentă, de voyeurism și morbidețe estetizantă. [...] Toate conturează cartea de vizită a unei imaginații ironic-nărăvașe, care vede crud, cadrează cu umor, frazează haios, în ritm de «script»”. Despre același volum, Dan Stanca sublinia că: „prozele ei sunt impregnate de un profesionalism remarcabil, trecând cu ușurință de la un subiect la altul, fără complexe și cu o maximă virtuozitate”. („România literară”, nr. 9/1998)

La publicarea romanului *Scrisori către Mona-lisa*, Gabriel Coșoveanu, într-o recenzie publicată în revista „Ramuri” (nr. 12/1999), sublinia: „Mă întreb cine nu ar parcurge dintr-o răsufare un alegru roman [*Scrisori către Mona-lisa*] despre răsăritenii imigranți viețuind într-un lagăr promiscuu, sordid și viu ca filmele cu gitani ale lui Kusturica. [...] Tulburările de personalitate ale azilanților au, dincolo de grotesc, un umor irezistibil, excelent prins, la modul behaviorist. Iar replicile au un haz acablant, deși circumscriu niște destine în derivă.”

Despre *Dragostea e un trabant*, Marius Chivu scria: „Citind povestirile acestor imigranți, ai ocazia de a descoperi specificitatea spațiului cultural est-european, devenit astfel fascinant, pitoresc, ciudat. Chiar trecutul

comunist este surprins nostalgic. Memoria imigranților a lucrat selectiv în favoarea diferenței care conservă și care, astfel, se legitimează, fără a accentua vreo fisură de criză. Personajele sunt prinse între timpul australian real și unul aproape magic, cel al unor spații, cutume și ritualuri din care s-au desprins demult, dar fără traume. Au rămas doar nostalgia și povestirile lor născute mai mult sau mai puțin din fascinația unor întâmplări, imagini, cuvinte din trecut, care capătă deseori o aură fantasmatică. Căci povestitul, spunea undeva autoarea, este în primul rând o chestiune de supraviețuire spirituală.” („Observator cultural”, nr. 11/2003) Marius Miheț completează: „Anonimizate de noul teritoriu adoptiv (Australia) personajele Anamariei Beligan evadează pentru a-și căuta (regăsi) personalitatea, individualitatea pierdută.” („Familia” nr. 1/2004)

Anamaria alături de tatăl său, actorul Radu Beligan

Despre *mamabena.com*, Ilie Rad scria: „Ca o notă specifică a literaturii scrise de Anamaria Beligan, asistăm și aici la amestecul timpurilor (Renaștere și contemporaneitate), al spațiilor (Cișmișul și Grădina Botanică din Melbourne, Saint Kilda Road și cutare drum prăfuit din România par la o distanță de câțiva pași!), al realului cu imaginarul.” („Studia Universitatis Babeș-Bolyai – Ephemeres” – nr. 2/2009)

Într-o cronică publicată în „Observator cultural” (nr. 10/2009), despre romanul *Windermere: dragoste la a doua vedere*, Călin-Andrei Mihăilescu afirma: „un roman scurt, în patru părți grele de povești rotitoare, *bien artiste*, luminos, rar. [...] În conacele abandonate, în orașele în explozie pașnică, pe continentele rotitoare ale memoriei, proza rafinat răbdătoare a Aneimaria întredeschide enigme. [...] *Windermere* e un roman de casă; și schița propriei sale repetiții viitoare.”

Încercând s-o plaseze pe Anamaria Beligan în peisajul literaturii române contemporane, Irina Petraș menționa: „Prin vârstă, mai întâi, și prin contextul livresc și social în care s-a format, prozatoarea poate fi, desigur, alăturată prozei optzeciste, ironia detaliului și pariul pe demontarea răbdurii a unor istorii umane conducând spre o asemenea situație literară. Însă Anamaria Beligan le adaugă alte trăsături, care o despart și în scris, nu doar în spațiu, de optzeciști. Eroii săi locuiesc pământul întreg cu o degajare cosmopolită a deplasării, inclusiv metaforale, foarte particulară și care dă prozei sale o coloratură aproape exotice. Apoi, distanța în spațiu față de literatura română combină sporul de luciditate în selecția preferințelor literare cu o anume, inevitabilă, nostalgie. [...] O biografie densă și lecturi nenumărate intră deopotrivă în desenul prozatoarei și al eroilor săi, așa încât cititorul e liber să recunoască oricâte înrudiri, dar și obligat să vadă, în final, originalitatea netă a scriiturii.” (*Literatura română contemporană – Prelungiri*, 2010)

Personalitate puternică, plină de grație și forță, prozatoarea originală cu bun simț de observație al lumilor de tranziție, atentă la destinul emigranților, Anamaria Beligan este o creatoare angajată, o conștiință alertă, purtând cu demnitate și eleganță numele Beligan și creându-și propriul nume, cu talent și discreție. ■

**Constantin
CUBLEȘAN**

Eminescu Băi de nămol la Kuialnik (Odesa)

După întoarcerea de la Viena, unde fusese internat la Institutul „Leidesdorf”, la Iași, în 1884 i se oferă câteva posturi pentru a putea să-și reînceapă activitatea în mod normal. Astfel, în mai 1884 este numit în Comisia pentru inventarierea documentelor de la Biserica „Sf. Neculai”, din Iași; la Arhivele Statului nu reușește, cu toată recomandarea lui B. P. Hasdeu, dar prin Decret Domnesc devine sub-bibliotecar la Biblioteca Centrală din Iași. Între timp, face o cerere pentru ocuparea unui post în învățământ, la Școala Comercială, primind o suplinire pentru catedra de Geografie și Statistică, fapt ce nu-i convine întrucât își dorește o suplinire la catedra de istorie. Starea sănătății subrezită face însă ca în octombrie 1885 să solicite un concediu de boală, în urma căruia nu se va mai întoarce la Școala Comercială.

Preocupați de starea sănătății lui, un grup de prieteni îi recomandă o cură balneară la Liman-Kuialnik, lângă Odesa, stațiune care începuse să aibă o foarte bună reputație pentru băile sale de nămol, în vederea tratării plâgilor de la picioare, care îi produceau dureri aproape insuportabile.

La Iași, medicii erau desigur familiarizați cu broșura doctorului Bernard Abrahamsohn, din Odesa, despre calitățile terapeutice ale slatinei („apă minerală sărată”) și ale nămolului din acest liman. Broșura a apărut la Odesa în limba franceză. Doctorul Andreevski, a deschis aici prima clinică de hidroterapie. Proprietățile curative ale apei și ale nămolului au devenit astfel recunoscute nu doar în împrejurimi. Probabil dr. ieșean Emil Max a studiat această broșură pentru că în anul 1884 a editat el însuși broșura intitulată *Băile de mare și de liman de la Odesa*. Argument destul de temeinic pentru ca Mihai Eminescu să dorească a face o cură balneară la Kuialnik.

Doctorul Emil Max (1834-1894) era de specialitate ginecolog, dar fiind membru al Junimii se apropiase mult de Mihai Eminescu pe care îl prețuia cu toată sinceritatea. Așa că, fiindu-i cunoscut proprietarul stabilimentului de la Kuialnik, dr. Iahimovici, i-l recomandă acestuia, ca pacient pe poet, ba chiar mai mult, se angajează a-l însoți la Kuialnik, unde și rămâne câteva zile alături de el, făcându-i astfel o bună relație cu dr. Felițian Ivanovici Iahimovici (1831-1916).

Din Iași a pornit cu trenul spre Ungheni, pe linia ferată ce fusese dată în folosință în 1874, trecând Prutul pe podul construit de Gustave Eiffel și pus în funcțiune la 14 aprilie 1876. Călătoria urmează traseul: Iași-Ungheni-Chișinău-Tighina-Odesa. Pe tot parcursul Eminescu nu pridisese a privi pe geam peisajele Basarabiei, despre care scrisese atâtea articole, până atunci fără să o fi admirat direct. Ajunge la Chișinău la 4 august și profitând de faptul că trenul staționa o jumătate de oră, coboară din vagon încercând să intre în vorbă cu oamenii pe care îi întâlnea pe peron.

Instituția balneară a dr. Iahimovici, se afla nu departe de Odesa, pe malul Kuialnikului, și funcționa din anul 1882. Un sanatoriu mai modest față de cel orașenesc, dar beneficia de aer marin curat, de liniște și de posibilitatea aprovizionării cu legume și fructe proaspete. Ne mai vorbind că parcul din jurul pavilionului, abundând în verdeață, era un loc minunat pentru plimbare și reculegere. La început a fost construit un singur pavilion apoi sanatoriul s-a dezvoltat. De căpătâi erau însă apele curative și nămolul salin. În băile interioare apa și nămolul pentru tratament erau încălzite.

Palatul Sanatoriului de la Kuialnik, azi abandonat

Pacientul Mihai Eminescu urma cu mare conștiinciozitate programul tratamentelor balneare – împachetări cu nămol la picioare, băi cu apă sărată ș.c.l. Apoi, în timpul rămas liber făcea plimbări prin parc, asculta fanfara militară cântând după mesele în foisorul din preajma casei dr. Bertenson. Ne știind limba rusă se plictisea în singurătatea din care ieșea doar făcând vizite dr. Iahimovici, cu care conversa în germană, dar și cu Rozalie, fiica doctorului (pe care o alinta spunându-i: „îngerăș”), sau cu Longe, „o poloneză blondă de toată frumusețea”, cărora le citea versuri de Heine dintr-un volum pe care îl găsisese în sanatoriu. Făcea plimbări pe malul lacului, înota în apele Limanului de pe Nistru, dar se și ungea pe picioare cu nămol pe care îl cumpăra cu 15 copeici de la vânzătorii ambulanti; îi plăcea să contemple dealul Jelahov, din preajmă. Mergea și la Odesa pentru a-și procura tutun și medicamente – între Kuialnik și Odesa circulau zilnic șapte trenuri – trăgea la Hotelul „Strassburg”, de pe *Bulevardul Ecaterina* și se plimba pe malul mării, în admirație.

(v. Victor Crăciun, *Eminescu la Odesa și Kuialnik*. 2010; Nicolae Dabija, *Pe urmele lui Orfeu: Eseuri*, 1990).

La 12 august îi scrie, din Liman, prietenului Burlă, la Iași:

Liman, 12 august 1885

Dragă Burlă,

Au trecut peste două săptămâni de când sunt aici și mă coc zilnic în băi de glod cald

de 30 grade Reaumur. Nu pot zice că vremea aceasta a trecut fără să-mi facă bine. Durerile necentenite pe cari le aveam în Iași nu le mai simt aici, însă încă nu toate ranele s-a închis și mă tem că, de s-ar închide chiar, vindecarea să nu fie temporară și să nu apară din nou când mă voi întoarce în țară. La Odesa n-am fost în timpul acesta decât de vro două ori, ca să-mi iau medicamente și tutun. Cel din urmă e și scump și rău, încât în privirea aceasta orientatul din mine o duce greu.

E timp asemenea să chibzuiți în privința lui nervus rerum, căci, de m-oi vindeca, de nu m-oi vindeca, de plată știu că nu pot să scap. Îmi trebuiesc 100 de ruble cel puțin – dac-or fi mai multe nu vor strica nimic. În cazul când mi le veți trimite, rămân încă cu 60 franci pentru întoarcere, din care am să plătesc o zi sau două rămânerea în Odesa, pentru vizarea pasportului, biletul de drum și neapăratele bacșișuri. Iar de nu mi le veți trimite, vor îngriji cinovnicii ruși pentru mine în vro încăpere a onorabilei poliții.

Vremea pe aici e cam răcoroasă și, deși amenință pururea să ploaie, totuși nu face decât să picure din când în când.

Încolo, dușmanul cel mare al singurătății mele e urâtul. Persoanele câte sunt aici nu vorbesc decât rusește sau leșește, abia vro două din ele rup câte un cuvânt nemțesc ori franțuzesc. Astfel, deși nu tocmai vorbăreț de felul meu, sunt condamnat la un mutism absolut. De citit n-am asemenea ce citi, decât o ediție a lui Heine, rătăcită printre bucoavnele doctorului secundar... Pân-acum niciun român nu-mi interesează existența și n-o împinge la o mai mare activitate; – vântul și valurile lacului, cu freamătul lor neîncetat, iată singurul acompaniament al zilelor și nopților, cari se scurg uniforme și monotone ca bătăile unui ceasornic de perete.

Rugându-te dar să (nu) mă uiți aici, irosit printre ruși. Rămân al tău credincios prieten
M. Eminescu

Adresa mea:

M. Eminescu

Andrejevsky Liman à Odessa (Russie)

Établissement du dr. Iachimowicz

La 16 septembrie 1885 poetul a plecat din Kuialnik, trecând din nou prin Basarabia, cu același popas în gara Chișinău, pentru ca la 17 septembrie, pe la Ungheni să traverseze hotarul spre Iași. Fără îndoială, șederea la Kuialnik a fost benefică sănătății poetului, dar cel mai important lucru este faptul că a stat pe malul mării, contemplând-o și pătrunzându-se de profunda ei frumusețe în așa fel încât și-a dorit ca atunci când v-a veni sorocul plecării definitive din lumea aceasta să își doarmă somnul de veci în freamătul valurilor ei: „În liniștea serii/ Să mă lăsați să mor/ La marginea mării”. ■

Invitatul Rubricii **ENIGMA** din acest număr este Matei Vișniec care răspunde la întrebările:

Care este pentru dumneavoastră cel mai mare mister?
La ce întrebări nu aveți răspuns? Ce vă neliniștește cel mai mult?
Dacă ar fi să numiți doar una dintre enigmatel vieții/lumii noastre, care ar fi aceea?

**Matei
VIȘNIEC**

1. Nu pot da la această întrebare cu substrat filosofic un răspuns „original”. Așa că reiau nedumeriri exprimate deja de numeroase minți în decursul istoriei omenirii. Cel mai mare mister pentru mine este *existența*. Leibniz își puna această întrebare, care ar putea fi formulată cam așa: cum se face că neantul a fost învins de ceva ce numim, vag și la modul general, *existență*?

Dar poate că misterul numărului unu este chiar omul... Lui Socrate i se atribuie această deviză: *cunoaște-te pe tine însuși*. În ce mă privește, nu m-am ocupat niciodată serios de probleme ontologice. La un moment dat, când aveam 17 ani, am avut impresia că filosofia ar fi putut să-mi dea răspunsuri la toate întrebările esențiale. Și chiar am decis să fac studii de filosofie, am dat examen la București și am reușit. Am început să studiez cu îndârjire istoria filosofiei, sistemele filosofice... Dar până la urmă a învins literatura.

Din punctul meu de vedere, literatura rămâne însă instrumentul cel mai complex de explorare a omului. Am mai fost influențat în tinerețe de Albert Camus, mai precis de ceea ce declară el într-un eseu, și anume că *problema fundamentală a filosofiei este dacă viața merită sau nu să fie trăită*. Când ajungem la problematica omului, literatura ne ajută cel mai mult în încercarea de a-l înțelege, și mai ales de a-i înțelege contradicțiile interne. Am scris mult, în cursul vieții mele, trecând de la un gen literar la altul, întrucât sunt convins că dintre toate „instrumentele” de investigare a omului și a societății, literatura este cel capabil să atingă

straturile cele mai profunde. Niciuna dintre științele sociale (nici filosofia, nici sociologia, nici psihologia, nici psihanaliza etc.) nu ajung acolo unde ajung romanul, teatrul, poezia... Dacă ar veni într-o bună zi niște extraterestri la noi pe planetă și ar cere să le explicăm ce este omul, eu personal le-aș sugera, în loc de explicație, să citească un roman. Iar dacă aceiași extraterestri mi-ar cere să le recomand un singur roman din tot ce a scris omul despre el însuși, aș sugera *Don Quijote* de Cervantes.

2. Sunt mai multe. Unele sunt de ordin ontologic, și mă rezum să evoc doar două. De ce nu putem gândi infinitul? Care este originea universului?

Într-un moment când umanitatea pare să-și pregătească ieșirea din istorie, tot ce ține de ontologie începe să sune însă superfluu. Cu ce ne va ajuta vreun răspuns la cele două întrebări dacă peste o sută de ani viața va deveni imposibilă pe planetă din cauza încălzirii atmosferei sau a lipsei de apă? Revin deci la *om*, sau mai bine spus la oameni și mă întreb: de ce umanitatea nu este capabilă să-și forjeze o inteligență colectivă pentru a-și gestiona rațional resursele și implicit viitorul? De ce umanitatea nu este capabilă să învețe din greșelile trecutului? De ce tehnologia nu ne *umanizează*, ci dimpotrivă ne fragilizează viitorul? Urmăresc în prezent experiențele legate de Inteligența Artificială. S-ar părea că aplicațiile legate de IA sunt pe cale să iasă de sub control, drept pentru care multe spirite avizate cer oprirea temporară a cercetărilor în acest domeniu. Ceea ce s-ar putea traduce prin următoarea frază: noi, oamenii, nu suntem încă suficient de deștepti pentru a utiliza în propriul nostru avantaj ceea ce suntem capabili să inventăm și să imaginăm.

3. Mă neliniștește faptul că omul ar putea pierde partida în fața vieții și că s-ar putea autodistrage, din lipsă de inteligență colectivă.

Mai concret, însă, mă neliniștește războiul din Ucraina care ar putea fi preluul unei demențe globale. Anul trecut, la Festivalul de teatru de la Avignon, unul din spectacolele cele mai interesante a fost adaptarea unei nuvele de Cehov, *Călugărul negru*. Spectacolul a fost creat de un regizor rus (destul de controversat – în paranteză fie spus), Kirill Serebrennikov. În nuvela sa Cehov ne descrie de fapt, într-un stil foarte *clinic*, cum se scufundă un om în nebunie. Personajul principal este un intelectual surmenat și deprimat care începe să fie bântuit de o fantomă... Din când în când intelectualul nostru, plecat la țară ca să se odihnească în casa fostului său tutore, este „acostat” de un călugăr

îmbrăcat într-o sutană neagră. Evident nimeni din jurul tânărului intelectual nu-l vede pe acest intrus, deși aparițiile sale sunt tot mai dese. *Călugărul negru* îl invită insistent pe tânărul respectiv să nu se teamă de „adevăr” și-i explică prin argumente simple că va avea acces la „adevăr” numai acceptând să treacă „dincolo”, adică în dimensiunea numită nebunie de către oamenii așa-ziși normali. În nuvela lui Cehov personajul principal (pe nume Andrei Kovrin) își ratează căsnicia, cariera și de fapt întreaga viață din cauza acestor „vedenii”, din cauza *călugărului negru*. Regizorul Kirill Serebrennikov a imaginat însă în spectacolul său de la Avignon o multiplicare a *călugărilor negri*. Treptat, pe scenă, apar tot mai mulți călugări în sutane negre, delirul devine unul colectiv și publicului i se sugerează de fapt că există și fenomene de nebunie colectivă. Evoc aici acest spectacol tulburător întrucât el a fost creat în contextul războiului din Ucraina și al unei forme de nebunie colectivă vizibilă în prezent în Rusia. Ce ne facem însă dacă nebunia colectivă se extinde pe întreaga planetă provocând o pandemie?

4. Apariția vieții rămâne o enigmă. Cum s-a desprins viața din materie moartă... Nicio explicație de ordin religios sau științific nu mi se pare convingătoare. De unde concluzia că omul nu poate înțelege *structural* anumite lucruri. Altfel spus, nu poate înțelege pentru că nu este structurat ca să le poată gândi.

Să presupunem că vrem să predăm algebra unei pisici. Mentea pisicii nu este structurată pentru a asimila algebra. Cu omul este și mai grav, pentru că, având conștiință de sine, își dă seama că nu va putea niciodată înțelege anumite lucruri. Cu mintea sa pe cât de sofisticată pe atât de primitivă omul este însă capabil să distrugă viața pe Terra. Teribilă ironie a destinului, să nu fii capabil să înțelegi cum ai apărut, ca specie, într-un anumit moment al unei curgeri numită *timp*, dar să fii capabil să te auto-suprimi ieșind, tot ca specie, din curgerea universală... ■

Marcel Voinea – Brașov

Lucrare de Marcel Voinea